

Integralno zeleno pot začenjamo z ukoreninjenem v naravi in skupnosti

UBUNTU zgodba

Antropolog je otrokom v nekem afriškem plemenu predlagal tekmovanje.

V senco drevesa je postavil košaro, polno dobrot, in otrokom dejal, da jo dobi tisti, ki bo prvi pritekel do drevesa. In kaj so storili otroci?

Prijeli so se za roke in skupaj tekli ...Ko so prišli do drevesa, so posedli okoli njega in si razdelili dobrrote iz košare.

Antropolog ni mogel verjeti svojim očem. Vprašal jih je, zakaj niso tekmovali in poskusili prehiteti drug drugega, saj bi zmagovalec sam dobil celo košaro dobrot.

Otroci so odgovorili: "Ubuntu ... kako bi lahko bil eden izmed nas srečen, če bi bili vsi ostali žalostni?"

V zadnjih desetletjih je postala znana afriška **filozofija Ubuntu**, ki jo lahko na preprost način izrazimo kot: *Jaz sem, ker smo mi, ker si ti* ("I am because we are", "I am because you are"). Osebe postanemo preko drugih ljudi. O tej filozofiji se pišejo znanstvene razprave, uporablja se v Združenih narodih, v politiki in še marsikje¹. Najbolj prepričljivo in nazorno pa se pokaže razlika med zahodno-severno in Ubuntu perspektivo pri konkretnih ravnanjih v socialnih situacijah. In to že pri otrocih, kot v zgornji zgodbi².

Vseafriški etični in humanistični sistem Ubuntu torej odgovarja na vprašanje *Kdo sem jaz?: Jaz sem takšen, kakršen sem, zaradi tega, kar smo mi vsi*. In še misel, ki jo je prispeval južnoafriški nadškof in prejemnik Nobelove nagrade za mir Desmond Tutu:

*Afričani imamo nekaj, kar se imenuje Ubuntu; gre za bistvo biti človek, je del darila, ki ga bo Afrika podarila svetu. Vključuje gostoljubnost, skrb za druge in pripravljenost, da se za drugega potrudiš še malo več, da prehodiš še kilometer več. Verjamemo, da je človek človek skozi druge ljudi; da je moja človečnost prepletena in povezana z vašo. Ko te razčlovečim, neizogibno razčlovečim tudi samega sebe. Samotno človeško bitje je protislovje v izrazu, zato si prizadevate delovati za skupno dobro, saj se vaša človečnost v polni meri uresniči v skupnosti, v pripadnosti.*³

Štirje pogledi na realnost

Na potovanju po Afriki tako lahko izkusimo močen občutek za človeško skupnost ter sposobnost povezovanja z naravo in življenja z njo. Kot ugotavljata profesorja Alexander Schieffer in Ronnie Lessem⁴, gleda »južna« *perspektiva realnosti* na svet predvsem skozi odnose, vključno z odnosom do narave (skupaj z našo notranjo naravo) in drugih človeških bitij ter skupnosti, ki jih gradimo z njimi. Vzhod sveta, ki ga na primer predstavljajo Indija, Japonska in Kitajska, je nedvomno razvil globoko razumevanje notranje duhovnosti človeka, njegovega odnosa s svetom nasplah in kozmosom. »Vzhodna« *perspektiva realnosti* gleda na svet predvsem z notranje, interpretativne, kulturne in

¹ Več na primer na https://en.wikipedia.org/wiki/Ubuntu_philosophy, uporablja pa se celo [v računalništvu](#).

² Povzeto po: Kos, Ana: *Ubuntu - jaz sem, ker smo vsi*, objavljeno 12.9.2015 na:

<http://www.publishwall.si/solzemlje/post/142739>.

³ Oba citata sem povzela in prevedla po knjigi *Integral Development* (Schieffer in Lessem, 2014), str. 145. Avtor prvega je liberijska mirovniška aktivistka Leymah Gbowee.

⁴ Razlago modela Integralni svetovi s perspektivami, realnostmi in GENE ritmov večinoma povzemam po njuni knjigi *Integral Development: Realising the Transformative Potential in Individuals, Organisations and Societies* (Gower, 2014), zlasti po 4. poglavju, ki je v prevodu objavljeno v monografiji [Eko, zeleno, modro, trajnostno v humanistiki](#) (str. 237 -255).

duhovne perspektive ter poskuša razumeti globlji pomen človekovega obstoja in naš celostni odnos s svetom in kozmosom.

Svetovni sever, ki ga morda najboljše predstavljajo številne srednje- in severnoevropske države, je razvil posebno naklonjenost do razvoja sistemov, metod, strukture, logike in filozofij. »Severna« *perspektiva realnosti* tako gleda na svet predvsem skozi znanstveno, racionalno perspektivo ter poskuša razlikovati vzorce in strukture znotraj realnosti in jih prevesti v izvedljive koncepte in sisteme. In Zahod, ki ga tradicionalno dobro zastopajo ZDA, je razvil poseben dar pri prevajanju znanja v dejanja, zlasti prek zasebnih podjetij. »Zahodna« *perspektiva realnosti* želi razumeti svet predvsem z aktivnim eksperimentiranjem in praktičnim ravnanjem s stvarmi, pri čemer je poudarek na konkretni uporabnosti idej.

Izraze, kot so »južni«, »vzhodni« in podobno, Schieffer in Lessem dosledno postavljata v narekovaje, s čimer želita poudariti njihov metaforični pomen in se izogniti poenostavljeni geografski povezavi. Vendar pa menita, da ni mogoče prezreti resonance med temi različnimi pogledi na resničnost in vidiki globalne geografije.

V seriji knjig o socialni transformaciji in inoviranju⁵ sta Lessem in Schieffer predstavila številne primere družb po vsem svetu, ki so v različnih obdobjih razvile poglede o naravi različnih elementov, sestavnih delov svojega sveta, in kako je možno ohranяти dinamično ravnotežje med temi elementi.⁶ Tako vsaka družba vključuje vse štiri svetove – naravo/skupnost, kulturo/duhovnost, znanost/tehnologijo, politiko/ekonomijo. Vendar pa obstajajo svetovne regije, ki so sčasoma postale še posebej močne na enem določenem področju glede na druge. Te »arhetipske poteze« se najdejo v vsaki družbi, organizaciji, posamezniku. Seveda to ne pomeni, da je humanizem moč najti le v južni svetovni regiji (Afrika), ali da holizem korenini le na Vzhodu (torej v deželah kot sta Kitajska in Indija). Lessem in Schieffer trdita, da se je, kot kaže, v vsaki od štirih velikih regij sveta ena notranja razsežnost močnejše razvila glede na ostale. Vsaka od štirih svetovnih regij vključuje vse štiri »svetove«, vendar pa en ali drugi »svet« prevladuje. Tako je očitno, da ima regija Vzhod najdaljšo in najglobljo tradicijo na področju holizma, duhovnosti in nematerialnih vidikov, medtem ko je na primer regija Zahod razvila ogromno zmožnost za pragmatično in materialno samo-uresničevanje.

Dinamično ravnotežje med štirimi »svetovi« nujno za trajnostnost

V okviru pobud za Integralno zeleno Slovenijo® in Evropo in tudi v tej Integralni seriji uporabljamo konceptualni okvir Integralni svetovi⁷, ki sta ga Lessem in Schieffer podrobno razložila v knjigi *Integral Development*. Ta pristop izhaja iz predpostavke o nujnosti dinamičnega ravnotežja med štirimi medsebojno podpornimi in neodvisnimi »svetovi« in središčem (moralnim jedrom). Narava in skupnost predstavljata t.i. »južni« svet, v katerem običajno začnemo GENE proces, to je pot integralnega zelenega razvoja (koreninjenje – »Grounding« - v naravi in skupnosti)⁸.

Temeljno izhodišče modela integralnih svetov torej pravi: *Vsak socialni sistem mora za dosego in ohranjanje trajnosti vzpostaviti dinamično ravnotežje med svojimi temeljnimi vrednotami (središčem) ter štirimi sferami – "svetovi", ki so: narava in skupnost (»jug«); kultura in ozaveščenost ali duhovnost (»vzhod«); znanost, sistemi in tehnologija (»sever«); podjetje in ekonomija (»zahod«).* Ta osnovna predpostavka velja za različne ravni, od individualne in globalne, ki so v osnovnem modelu poimenovane kot jaz / organizacija / družba / svet (spodnja slika). Ugotovimo lahko, da model vključuje

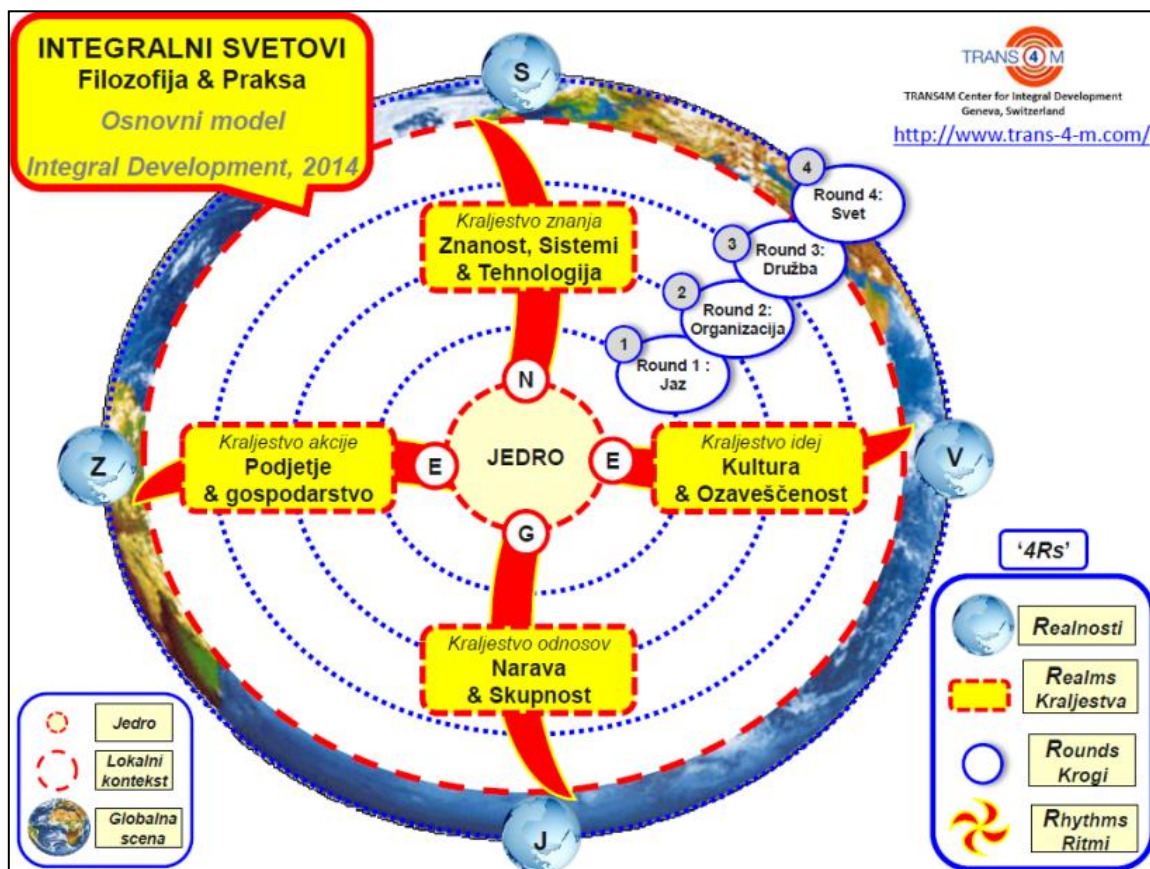
⁵ <http://www.trans-4-m.com/transformation-innovation-book-series/>.

⁶ V svojem znanstvenem snovanju sta črpala tudi iz del številnih avtorjev širokega razpona družboslovnih in humanističnih ved, ki sta jih integrirala v nov konceptualni okvir.

⁷ Na kratko predstavljen že v uvodu Integralne serije II (povezava [tukaj](#)).

⁸ Več o GENE procesu v nadaljevanju.

in povezuje tudi različne filozofske perspektive: humanizem (J), holizem (V), racionalizem (S) in pragmatizem (Z). V »južni« svetovni regiji, ki jo lahko povežemo z Afriko, naj bi bil najmočneje izražen humanistični pogled na svet.

Slika 1: Integralni svetovi, osnovni model

Z modelom integralnih svetov torej povezujemo in uravnotežujemo štiri »svetove«, sfere, kraljestva (od narave in skupnosti do podjetništva in ekonomije) in vrednotno jedro ter vključujemo različne poglede na svet (od humanističnega do pragmatičnega). Ta teoretični model je uporaben za različne ravni, od individualne do globalne (prim. tudi predstavitev modela v uvodnem nadaljevanju - povezava [tukaj](#)).

Na prvi pogled preprosta shema, ko pa se poglobljamo v ta konceptualni okvir, odkrivamo njegovo zapletenost. Kar je tudi razumljivo: da naj bi bil teoretski model resnično in dolgoročno uporaben, mora ustrezno odražati kompleksnost sodobnega sveta z množico naraščajočih in med seboj prepletenih izzivov. V nadaljevanjih Integralne serije II bomo pridobili poglobljen uvid v to novo paradigmo, z razlago konkretnih primerov tudi spoznavali njegovo uporabnost.

Transformativni GENE ritem, vgrajen v model integralnih svetov

Tako kot je vsak človeški sistem podvržen nenehni evoluciji, ima pristop Integralni svetovi vključen ritem preobrazbe, zaradi česar je ves pristop dinamičen. Gre za štiridelni ritem, ki bi mu po ugotovitvah Schiefferja in Lessema lahko sledili do naravnih kulturnih sistemov in njihovega ločenega razvoja.

SPROSTITEV GENIALNEGA DUHA SEBE-ORGANIZACIJE-DRUŽBE

Pristop **Integralnih svetov** kot dinamični transformacijski model

Slika 2: GENE kot štiridelni transformacijski model

Ta ritem imenujeta GENE (*Grounding, Emerging, Navigating, Effecting* – koreninjenje, postajanje, krmarjenje, udejanjanje ali učinkovanje) in je štiridelna spiralna sila, ki aktivira ves model Integralni svetovi. Ritem GENE je vgrajen v raznolike poglede realnosti in kraljestev, s čimer omogoča prodiranje v dinamični vidik vsake perspektive realnosti in vsakega kraljestva, ki jih vse združi v transformativno interakcijo.

Medtem ko Schieffer in Lessem vidita GENE kot spiralno, ponavljajočo se, nenehno razvijajočo se silo, pričenjata kljub temu zavesten transformacijski proces na »jugu«, s čimer začnemo zavestno koreninjenje v danem kontekstu in zadevi, preden se nato lotimo njene preobrazbe:

»Južno« koreninjenje (*Grounding*): Izziv, ki se obravnava, in ljudje, ki so vpleteni, so ukoreninjeni v določeni naravi in skupnosti, ki ju je potrebno dobro razumeti. Za vsak živi sistem predstavlja »južno« ukoreninjenje njegovo »lokalno identiteto« in njegovo povezavo s skupnim izvorom življenja. To pomeni biti in občutiti, izkusiti določeni živi svet. Na ravni človekovega sistema to sfero povezujemo s srcem, pomeni sodelovanje in vključenost.

Integralna ekonomija: bogastvo ustvarjalnega ekonomskega mišljenja in inovativnih praks

V okviru paradigme Integralni svetovi se ekonomija obravnava le kot eden od integralnih delov družbe – ki pa mora biti v celoti ponovno vgrajen, vpet v družbo. Izhajajoč iz spoznanja, da je prevladujoča ekonomska paradigma v veliki meri odgovorna za sedanja neravnotežja v odnosu do trajnostnih razvojnih ciljev človeštva in planeta, nas bo v integralni seriji še posebej zanimala aplikacija generičnega

modela integralnih svetov na to področje. Pri tem črpamo predvsem iz knjige *Integral Economics* (Lessem, Schieffer, 2010)⁹.

Alternativna ekonomista Ronnie Lessem in Alexander Schieffer sta preučila tako različne ekonomske teoretske pristope in koncepte kot številne primere podjetij in drugih oblik gospodarjenja iz različnih delov sveta. Bila sta presenečena nad bogastvom ustvarjalnega ekonomskega mišljenja in inovativnih praks, ki sta jih našla in so se razvili v preteklih desetletjih, nekatera pa tudi že veliko prej. Vsi ti teoretski in praktični pristopi so različni od močno prevladujoče neoliberalne paradigme.

Knjiga *Integral Economics* tako prikazuje izjemno bogastvo alternativnih ekonomskih teorij in uspešnih praktičnih modelov, ki jih ima človeštvo. Model integralne ekonomije vključuje štiri integralne ekonomske poti: »južno« na skupnosti temelječa samozadostnost, »vzhodno« razvojno gospodarstvo, ki izhaja iz kulture, »severno« na znanju temelječe socialno gospodarstvo in »zahodno« življenjsko gospodarstvo, temelječe na naravi. Tudi tu GENE pristop aktivira celoten integralni model:

V okviru »južnega« kraljestva na skupnosti temelječega samozadostnega gospodarstva se razvijamo »od dobičkov do koristi za družbo« in aktivno preverjamo, v kolikšni meri naša lastna skupnost ali podjetje sodeluje v izgradnji samozadostnega gospodarstva – torej lokalno prispeva k izkoreninjenju revščine. Vzorčni primer »južne« ekonomske sfere je socialno podjetje in gibanje za samozadostnost, ki ga pooseblja Grameen v Bangladešu (ustanovitelj: dobitnik Nobelove nagrade za mir Muhammad Yunus). Druga izjemna »južna« ekonomska praksa je skupnost-podjetje SEKEM v Egiptu, ki ga je ustanovil Ibrahim Abouleish, dobitnik alternativne Nobelove nagrade (Right Livelihood Award).

Ubuntu zgodba in drugi sorodni primeri naj nas navdahnejo, da bomo znali poiskati in oživiti »Ubuntu« v naši družbi in kulturi, v Sloveniji in Evropi. V nadaljevanju Integralne serije II bomo predstavili nekaj teh odličnih praks, ki smo jih odkrili in opisali v dosedanjem integralnem soustvarjanju.

Narava Slovenije in nacionalni značaj ter trajnostno upravljanje naravnih virov

Lessem in Schieffer sta se pri predstavitvi »južnega« sveta osredotočala na skupnostno razsežnost. Pri oblikovanju modelov Integralne zelene Slovenije® in Evrope pa smo v skladu s konceptom zelenega gospodarstva in zelenega prehoda vključili tudi primere in gospodarske dejavnosti, ki temeljijo na trajnostni izbiri naravnih virov, kot so trajnostno upravljanje gozda, ekološko kmetijstvo in trajnostna prehrana, trajnostna oskrba z energijo. Poudarili bomo tudi odnos do narave v slovenski kulturi: narava je za Slovence vrednota, hkrati pa je prispevala k oblikovanju slovenskega nacionalnega značaja.

Slovenija ima zaradi svoje lege na križišču več ekoloških sistemov izjemno bogato biotsko raznovrstnost in krajino. Geografska raznolikost Slovenije, ki zajema sredozemske, alpske, dinarske in panonske pokrajine, je osnova za visoko biotsko raznovrstnost na razmeroma majhnem celotnem območju. Raznolikost terena je predstavljena v relativno omejenih ravninah, številnih gorskih in hribovitih območjih, bogastvu površinskih in podzemnih voda ter raznolikosti pokrajine in velikih gozdnatih površin. Zaščitenege je več kot 50 % ozemlja, pri čemer številna območja, ki jih določa Natura 2000, pokrivajo 37 % ozemlja (najvišji odstotek med državami članicami Evropske unije).¹⁰ Naravno bogastvo

⁹ Lessem, R. in Schieffer, A.: *Integral Economics: Releasing the Economic Genius of Your Society* (Gower, 2020). Predstavitev knjige na <http://www.trans-4-m.com/transformation-innovation-book-series/integral-economics/>.

¹⁰ Zavarovana območja, območja Natura 2000 in ekološko pomembna območja pokrivajo skupaj več kot 50 % površine Slovenije. V omrežje Natura 2000 je bilo leta 2020 vključenih okoli 37 % celotnega ozemlja. Gl. Ministrstvo za okolje in prostor, »Poročilo o okolju v Republiki Sloveniji 2022«, str. 360 (https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/MNVP/Dokumenti/porocilo_o_okolju_2022.pdf).

Slovenije je bilo ohranjeno tudi s tradicijo sonaravnega gospodarjenja z gozdovi in sorazmerno ekstenzivnim kmetijstvom.¹¹

Slika 3: Logarska dolina s Solčavske gorske poti – zahtevne naravne okoliščine
(vir: www.slovenia.info, foto: Ana Pogačar)

Ne preseneča, da sta slovensko naravno okolje in slovenski nacionalni značaj močno povezana. Zahtevne naravne okoliščine, kot so gorske pokrajine, ostro podnebje, dinarske suše in strma alpska pobočja s številnimi naselji blizu političnih meja in omejenimi pogoji rasti, so bile odločilne za eno ključnih značajskih značilnosti: racionalnost. Ob nekdanji odvisnosti izključno od naravnih danosti in obdobjih vojnih pretresih je bila potrebna ekstremna racionalnost, ki v okoliščinah blaginje morda usiha, ker zanjo – vsaj domnevno – ni več potrebe.¹²

Potreba po učinkoviti uporabi vseh virov, naravnih in človeških, je najverjetneje prispevala tudi k razvoju organizacijskih in upravljaljskih oblik, kot so bile agrarne skupnosti.¹³ Ohranile so se le še v omejenem obsegu in so v primerjavi z drugimi oblikami trajnostnega upravljanja narave relativno slabo poznane.

Dr. Darja Piciga

¹¹ O tem pišeta Jože Osterc in Jernej Stritih v poglavju »Food and Energy Self-Sufficiency. Preserving Nature and Communities and Coping with Global Challenges« v knjigi *Integral Green Slovenia* (Piciga idr.). Knjiga je predstavljena v uvodu Integralne serije II. (povezava [tukaj](#)). Tradicijo sonaravnega gozdarstva predstavljamo tudi v 3. nadaljevanju serije (povezava [tukaj](#)), o pomenu kmetijstva in ekološkem kmetijstvu bomo pisali v enem od naslednjih nadaljevanj.

¹² V knjigi *Integral Green Slovenia* (predstavitev knjige: povezava [tukaj](#)) je o teh spoznanjih pisala Nevenka Bogataj v 1. poglavju: A Multitude of Stories, a Multidimensional and Multi-Layered Process.

¹³ Agrarne skupnosti obravnava Nevenka Bogataj v 6. poglavju knjige *Integral Green Slovenia*: »Traditional resource Management Knowledge: The Case of the Commons« (predstavitev knjige: povezava [tukaj](#)). Agrarnim skupnostim bomo posvetili eno naslednjih nadaljevanj.